

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 159.942:177.61]:378.091.3:159.9-051

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ФЕНОМЕНУ ЛЮБОВІ: ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вінтюк Ю.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті зроблено спробу висвітлити особливості прояву феномену любові згідно з сучасними науковими уявленнями про дане явище. Здійснений огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясовано тематику досліджень і підходи до вивчення любові. Простежені особливості виникнення, чинники що зумовлюють і характеристики любові. Встановлені особливості динаміки феномену любові, його трансформацію і прояви на різних етапах. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: феномен любові, психологічні особливості прояву, зумовлюючі чинники, види любові, етапи розвитку, динаміка явища.

Постановка проблеми. Серед всіх можливих психологічних феноменів, з якими доводиться працювати фаховому практичному психологу, особливе місце займають ті, які мають не лише широке розповсюдження, але й вкрай важливі наслідки для осіб, котрі зіткнулися з ними. До таких належить і переживання почуття любові, з яким доводиться мати справу у своєму житті практично кожній людині; причому в таких випадках дуже часто наявні не лише складні та травмуючі переживання, але нерідко вони супроводжуються важкими небажаними наслідками. Відповідно, для надання ефективної допомоги у таких випадках тим, хто її потребує, сучасний психолог повинен володіти найновішими і достовірними знаннями з предмету розгляду. Вказана обставина зумовлює актуальність і доцільність даного дослідження.

Мета роботи: висвітлити особливості прояву феномену любові згідно з положеннями сучасних наукових підходів; які могли б послужити вихідними передумовами для ґрунтовного дослідження даного феномену.

Завдання дослідження:

– здійснити огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясувати тематику досліджень і підходи до вивчення любові;

– простежити особливості виникнення, чинники що зумовлюють і характеристики любові;

– з'ясувати особливості динаміки феномену любові, його трансформацію і прояви на різних етапах;

– зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій за темою дослідження варто відзначити, передусім, праці представників вітчизняної і зарубіжної філософії, які мають важливе значення для розуміння явища, що перебуває в центрі розгляду: Д. Гільдебрандта [5], Г. В. Іванченко [8], С. Кліманя [12], Ю.В. Ковальчук [13; 14], Х. Ортеги-і-Гасета [22], Р. Мела [20], Ж.-П. Сартра і С. де Бовуар [27], В.С. Соловйова

[29], Л.М. Толстого [31], а також підбірки матеріалів на дану тему [32; 33] та ін.

Заслужують уваги також праці вітчизняних і зарубіжних психологів, сучасних зокрема, в яких розглядаються різноманітні аспекти даного явища: Е.Л. Берна [2], К. Васильєва [3], О.М. Гріньова [6], В.С. Дерябіна [7], Е.П. Львіна [9], О.П. Золотнюка [11], В. Кутіщенко [15], В.Л. Леві [16], М. Литвака [17], Б. Мартель [18], М.С. Науменка [21], В.А. Полікарпова [23], Л.М. Поповича [24], Е. Пушкарьова [25; 26], Р. Стрінберга [30], Е. Фромма [34], Г. Чепмена [35], а також підбірка матеріалів [28].

До наведеного переліку можна додати також праці в яких проблему любові подано з позицій нейробіології: Д. Амена [1]; соціології: О.П. Золотнюка [10], Д. Майерса [19]; а також власну публікацію [4].

У цих працях детально розглянуті питання про сутність та призначення любові; її біологічну та соціальну складові; надано відомості про різні теорії, які пояснюють даний феномен; висвітлено основні проблеми, що постають при її вивченні та створенні теорій; а також розглянуті шляхи подолання труднощів, котрі виникають при вивченні любові як і стан сучасних досліджень у даному напрямку. Одержана в результаті вивчення літературних джерел інформація використана при організації і проведенні власного дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що інформації про психологічні особливості феномену любові у доступній науковій літературі з даної тематики виявлено досить багато, проте наявні відомості про різні аспекти даного феномену не дають цілісної і непротирічливої картини явища, що вивчається. Велика кількість спроб дослідити дане явище, створити теорію любові, а тим більше наявні протиріччя у підходах і теоріях різних авторів вказують на те, що в предметі розгляду на сьогодні залишається багато нез'ясованого. Все це змушує вдатися до самостійного дослідження, щоб з'ясувати причини наявного стану речей і створити передумови для подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження полягало в вивченні матеріалу, зібраного в ході проведення огляду літературних джерел за обраною темою; далі було здійснено аналіз одержаних даних, а також їхній синтез, конкретизацію та узагальнення, з залученням наявного досвіду. Використаний підхід дозволяє як краще зрозуміти відомі теорії, так і уточнити багато інших положень, що відкриває перспективи та можливості для подальших пошуків.

Писати на дану тему складно, але навіть не тому, що доводиться мати справу зі специфічним предметом, який важко піддається науковому дослідженню. А передусім тому, що довкола нього, як і довкола всіх надцінних речей, накопичено надто багато помилкових висловлювань, стереотипів, непорозумінь, забобонів, а то й умисного обману та самообману тощо; які постійно активно функціонують на рівні побутової свідомості. Тому, щоб наважитися висловити власні міркування, необхідно, передусім, спробувати подолати їх негативний вплив. Відтак, доречно розглянути кілька, найпоширеніших і найшкідливіших; з огляду на те, що далеко не все, що говорять чи пишуть про любов, має до неї хоч якесь відношення.

Зокрема, передусім потребує з'ясування:

1. Чи можливо вивчати і досліджувати дане явище?
2. Чи можливо дати визначення любові?
3. Чи кожна людина здатна любити?
4. Чи дійсно любов «сліпа»?
5. Чи правомірне ототожнення любові з сексом?
6. Чи дійсно для любові потрібно лише знайти гідний об'єкт?
7. Чи минає любов з часом?
8. Чи можна любити кілька разів?
9. Чи дійсно любов безкорислива?
10. Чи дійсно люблять «ні за що»?
11. Чи дійсно любов возвеличує людину і захищає від незгод?

Чим є любов за своєю сутністю? Переважно вважають, що це почуття, яке важко піддається формальному визначенню. Проте за своєю сутністю любов є залежністю, прив'язаністю, що спричинює переживання цілого спектру певних почуттів. Причому ця прив'язаність характеризується високою емоційно-духовною напруженістю, і базується на відкритті максимальної цінності конкретної людини. Дослідники вказують також, що вона є однією з форм подолання відчуження людини від людини і тому є вершиною морального відношення до людини. У будь-якому випадку варто спробувати дати визначення даному феномену.

Любов – це прив'язаність людини, яка виникає внаслідок необхідності задоволення наявних у неї певних потреб, становить стійкий умовно-рефлекторний зв'язок і характеризується особливим відношенням до об'єкта, що її викликає та спричинює переживання почуття глибокої сердечної прихильності до нього.

Відомі визначення охоплюють також інші її аспекти та вказують на різноманітні особливості, як от: любов'ю називають внутрішній, духовний потяг до чого-небудь; глибоку повагу, шанобливе ставлення чи приязнь до людини; стосунки між чоловіком і жінкою, викликані прихильністю, або інтимні стосунки між ними. При цьому також

нерідко відзначається, що любов – зацікавлене, турботливе й уважне ставлення до того і заради того, що ми любимо або кого любимо. Про любов можна розповідати багато, але загалом це – безкорислива радісна турбота; тобто зацікавлене, турботливе й уважне ставлення до людини, речей чи якихось справ. Якщо любить доросла, розумна і відповідальна людина, до любові додаються й інші вимоги: вона повинна бути не «сліпою», а обачливою і розумною, і характеризуватися не тільки почуттям, але і відповідальним ставленням. Дослідники вказують також на різні її особливості, наприклад: любов без поваги недовговічна і непостійна, повага без любові – холодна та немічна та ін. Очевидно, що навести визначення, яке б влаштувало всіх і відповідало різним випадкам важко, передусім через те, що існують різні види любові, а також через те, що вона проходить через різні стадії. Далі, щоб надати викладу більшої конкретики, звернемося до результатів відомих досліджень.

Феномен любові цікавив дослідників давно, різні відомості про намагання зрозуміти дане явище дійшли до нас із часів Античності. Видається доцільним розпочати з розгляду здобутків філософсько-літературного періоду вивчення даного явища. Передусім заслуговує розгляду класифікація видів любові, запропонована Л.М. Толстим. Він стверджує, що є три роди любові: 1) Любов красива, 2) Любов самовіддана і 3) Любов діяльна. Причому з цього приводу він відразу зауважує наступне: «Я говорю не про любов молодого чоловіка до молодої дівчини і навпаки, я боюся цих ніжностей і був так нещасливий у житті, що ніколи не бачив у цьому роді любові жодної іскри правди, а тільки брехню, в якій чуттєвість, подружні відносини, гроші, бажання зв'язати або розв'язати собі руки до того заплутували саме почуття, що нічого розібрати не можна було. Я говорю про любов до людини, яка, залежно від більшої або меншої сили душі, зосереджується на одному, на декількох або виливається на багатьох, про любов до матері, до батька, до брата, до дітей, до товариша, до подруги, до співвітчизника, про любов до людини» [31, с. 241].

Любов красива полягає в любові краси самого почуття і його вираження. Для людей, які так люблять, – улюблений предмет люб'язний тільки настільки, наскільки він збуджує те приємне відчуття, свідомість та вираження якого вони насолоджуються. Люди, які люблять красивою любов'ю, дуже мало турбуються про взаємність, як про обставину, що не має ніякого впливу на красу і приємність почуття. Вони часто змінюють предмети своєї любові, так як їх головна мета полягає тільки у тому, щоб приємне почуття любові постійно збуджувалося. Для того щоб підтримати в собі це приємне відчуття, вони постійно в найвитонченіших виразах говорять про свою любов як самому предмету, так і всім тим, кому навіть немає до цієї любові ніякого діла [31, с. 241-242]. Однак Толстой іронізує з такої «любові», і вказує на те, що вона є лише показною: «У нашій вітчизні люди певного класу, люблячі красиво, не тільки всім розповідають про свою любов, але розповідають про неї неодмінно французькою. Смішно і дивно сказати, але я впевнений, що було дуже багато і тепер є багато людей певного становища,

особливо жінок, яких любов до друзів, чоловіків, дітей відразу би зникла, якби їм тільки заборонили про неї говорити французькою».

Любов другого роду – *любов самовіддана*, полягає в любові до процесу жертвування собою для улюбленого предмета, не звертаючи ніякої уваги на те, гірше або краще від цих жертв улюбленому предмету. «Немає ніякої неприємності, яку б я не наважився зробити самому собі, для того щоб довести всьому світу і йому або їй свою відданість» – ось формула цього роду любові. Люди, які люблять так, ніколи не вірять взаємності (бо ще більш гідно жертвувати собою для того, хто мене не розуміє), завжди бувають хворобливі, що теж збільшує заслугу жертв; здебільшого постійні, тому що їм важко б було втратити заслугу тих жертв, які вони зробили улюбленому предмету; завжди готові померти для того, щоб довести йому або їй всю свою відданість, але нехтують дрібними щоденними доказами любові, в яких не потрібно особливих поривів самовідданості. Їм все одно, чи добре ви їли, чи добре спали, чи весело вам, чи здорові ви, і вони нічого не зроблять, щоб доставити вам ці зручності, якщо вони в їх владі; але стати під кулю, кинути в воду, у вогонь, зачухнути від любові – на це вони завжди готові, якщо тільки трапиться випадок. Крім того, люди, схильні до любові самовідданої, бувають завжди горді своєю любов'ю, вимогливі, ревниві, недовірливі і, дивно сказати, бажають своїм предметам небезпек, щоб рятувати від них, нещастя, щоб втішати, і навіть вад, щоб виправляти від них [31, с. 242]. Очевидно, що і таку «любов» автор не вважає справжньою. Тоді якою, на його думку, має бути справжня любов?

Третій рід – *любов діяльна*, полягає в прагненні задовольняти всі потреби, всі бажання, примхи, навіть вади улюбленої істоти. Люди, які люблять так, люблять завжди на все життя, тому що чим більше вони люблять, тим більше пізнають улюблений предмет і тим легше їм любити, тобто задовольняти його бажання. Їхнє кохання рідко виражається словами, і якщо виражається, то не тільки не самовдоволено, красиво, але сором'язливо, ніяково, тому що вони завжди бояться, що люблять недостатньо. Люди ці люблять навіть вади улюбленої істоти, тому що вади ці дають їм можливість задовольняти ще нові бажання. Вони шукають взаємності, охоче навіть обманюючи себе, вірять у неї і щасливі, якщо мають її; але люблять все так же навіть і в іншому випадку та не тільки бажають щастя для улюбленого предмета, але всіма тими моральними і матеріальними, великими і дрібними засобами, які знаходяться в їх владі, постійно намагаються доставити його [31, с. 244]. Очевидно, саме такою, на думку автора, має бути справжня любов.

З наведеного слідує, що далеко не кожна любов є справжньою; є різні види любові; причому справжня любов є не пасивно-споглядальною, а діяльною. З подальшого вивчення теми складається враження, що ця теорія містить основні елементи і положення подальших теорій любові, створених пізніше, переважно у ХХ ст.; і автори яких намагалися реалізувати науковий підхід до дослідження феномену любові.

Серед створених у ХХ ст. класичною вважається теорія любові, створена американським

психологом Е. Фроммом [34]. Автор висуває і обґрунтовує кілька важливих положень, зокрема, наступне: «Любов – це діяльність, а не пасивний вплив; у ній потрібно «перебувати», а не «впадати» в неї. Загалом активний характер любові можна описати твердженням про те, що любов переважно означає давати, а не брати» [34, с. 48-49]. Відповідно, здатність любити залежить від тих якостей особистості (і рівня її розвитку), що формуються і виявляються в діяльності. Причому «Що більше людині бракує таких якостей, то дужче вона боїться віддавати себе, а отже, любити».

Фромм також вказує на необхідні якості особистості, і передусім – це турбота, відповідальність, повага і знання [34, с. 53]. Принагідно відзначимо, що він не визнає наявності залежності любові від якостей об'єкта прив'язаності, оскільки «Люблять те, над чим працюють і працюють над тим, що люблять». Але при цьому також відзначає, що «Любов між дорослими передусім означає задоволення душевних потреб іншої людини». Важливою є також думка вченого про те, що любов неодмінно можна пізнати за її наслідками: «Є тільки один доказ наявності любові: глибина стосунків, життєлюбство і сили кожного. Це і є той плід, за яким можна пізнати любов [32, с. 151]. Ці положення визнані також іншими дослідниками даного феномену, тому згодом були включені в інші теорії, і набули значного розповсюдження.

Важливі міркування з приводу предмету дослідження висловлює В.А. Полікарпов [23]. Зокрема, він вказує на відмінність у поняттях «закоханість» і «любов»: «Під закоханістю ми будемо розуміти специфічний психічний стан – переживання любові до іншої людини»; натомість «Під любов'ю – діяльність, опосередковану цим станом, яка включає в себе, крім самого переживання закоханості сприйняття коханої людини, турботливості і сексуальну близькість. Остання може як бути, так і не бути наявною, але завжди присутня в можливості як усвідомлювана чи неусвідомлювана потреба» [23, с. 10]. Дослідник відзначає, що саме закоханість є предметом його дослідження. Детально розглядаючи співвідношення природного і соціального в цих переживаннях, він приходиться до висновку, що любов властива людині завдяки наявності у неї свідомості, тобто є проявом її особистості: «Діючи у соціальному і через соціальне, статевий потяг (наявний і у тварин; прим. авт.) перетворюється в любов» [23, с. 18]. Причому він відзначає, що закохатися здатна абсолютно кожна людина; оскільки ця обумовленість закодована генетично. Відтак, любов детермінована природним потягом, який діє в соціальному і через соціальне. Автор також відзначає, що ці переживання пов'язані з намаганням задовільнити сексуальну потребу.

В плані вирішення завдань даного дослідження, важливо відзначити наступне. В.А. Полікарпов доводить, що в своєму розвитку закоханість проходить ряд стадій, але врешті-решт неминуче зникає; проте може при цьому перейти в одну з форм любові, наприклад, переважно у статево любов, але може трансформуватися і в інший її різновид. Статева любов із часом також минає, але на її основі може виникнути і розвинутиися інший вид і т. д.

Важливі положення висуває у своїй теорії любові Р. Стренберг [30]. Він виділяє три основні компоненти любові: близькість, пристрасть і зобов'язання; в залежності від їх наявності розрізняє різні її форми: симпатія/дружба, закоханість, пуста любов, романтична любов, дружня любов, фатальна любов і досконала. Причому автор допускає послідовну трансформацію одних форм любові в інші; досконалою, на його думку, є повна любов, яка включає всі складові і види.

Серед сучасних досліджень заслуговує розгляду робота М. Литвака [17]. Він вносить роз'яснення в положення про те, що людина може любити іншу лише у випадку, якщо вона любить себе; а любити себе – значить дбати про власний розвиток. Тобто любов – це динамічний процес, людина не може допомогти ні собі, ні іншому, якщо не розвивається; тому нездатний до розвитку нездатний любити. Це положення важливе з огляду на те, що любов – це не стан, а процес; відповідно, як тільки процес припиняється, любов зникає.

Проте головним результатом дослідження є власні положення, які, хоча ще не претендують на наукову точність та обґрунтованість, все ж можуть послужити вихідними передумовами для подальших пошуків. Передусім, у результаті вивчення публікацій на дану тему, аналізу та конкретизації, систематизації і узагальнення отриманої в результаті інформації, а також проєкції власного досвіду, було сформовано відповіді на найпоширеніші помилкові судження про предмет розгляду, які побутують у повсякденній свідомості.

1. *Чи можливо вивчати і досліджувати дане явище?* Численні публікації, які було опрацьовано в ході здійснення аналітичної частини дослідження, зокрема, відомості про численні експериментальні дослідження різних аспектів предмету, що перебуває в центрі розгляду у даній роботі, підтверджують таку думку. Навіть більше: в ході ознайомлення з науковими працями на дану тему, формується переконання, що любов можна і необхідно досліджувати, різними методами; як на рівні інтуїції, так і експериментально. Все це дасть змогу створити науково обґрунтовану теорію любові, яка може знайти широке застосування у повсякденній практиці психологів, педагогів, психотерапевтів та інших фахівців.

2. *Чи можливо дати визначення любові?* Розгляд і аналіз відомих визначень любові дає підстави констатувати, що серед них немає більш-менш достовірних, які б відображали сутність даного явища. Проте наявна ситуація не заперечує ні необхідності, ні можливості надати таке визначення, яке б відповідало усім необхідним вимогам до науково точного визначення понять. Як розгляд, так і аналіз відомих на сьогодні визначень любові, а тим більше спроба надати науково достовірне визначення даного феномену потребує окремого розгляду.

3. *Чи кожна людина здатна любити?* На побутовому рівні з цього приводу поширене парадоксальне по своїй неспроможності та безглузді парадоксальне переконання, яке полягає в тому, що любити здатна далеко не кожна людина, проте кожен впевнений у тому, що його це не стосується. Знаючи конкретніше висловлюється з цього приводу

Е. Фромм, який стверджує, що любити здатна далеко не кожна людина, але навитися цьому – внаслідок багатьох років наполегливої, кропіткої праці – здатен практично кожен [34]. Звідси постає завдання: навчати цьому мистецтву.

4. *Чи дійсно любов «сліпа»?* Твердження про те, що любов «сліпа» – не більше, ніж художня метафора. Адже, як правило, люди не закохуються у будь-кого, як кажуть, у першого зустрічного. Навпаки, щоразу ретельно добирають собі партнера для близьких стосунків, покладаючи на них великі надії. І якщо згодом партнер не виправдовує сподівань – розривають стосунки. Тобто важко знайти щось прагматичніше, ніж любов.

5. *Чи правомірне ототожнення любові з сексом?* На побутовому рівні панує уявлення про те, що секс і любов – це практично одне і теж. Однак насправді це зовсім інші явища, оскільки секс наявний і у світі тварин, проте любов між ними неможлива. У наявних дослідженнях переконливо доведено, що любов у людей можлива лише завдяки наявності свідомості, і є реалізацією сутнісних сил особистості [23]. Відтак, подібні уявлення поширені в середовищі недостатньо особистісно розвинених людей, і існують лише в результаті їхньої необізнаності (а точніше внаслідок їхнього небажання чи нездатності опанувати мистецтвом любові).

6. *Чи дійсно для виникнення любові потрібно лише знайти гідний об'єкт?* На рівні побутової свідомості немає одностайності з цього питання. Тому одні стверджують, що для того, щоб закохатися, неодмінно потрібно знайти гідну цього людину, інші, навпаки, притримуються думки, що любити можна лише «ні за що». Серед дослідників поширене уявлення, що виникнення любові не залежить від конкретного об'єкта прив'язаності. Подібні міркування знаходимо у висловлюваннях Л.М. Толстого, який стверджує, що «Кохана людина не по хорошому мила, а по милому хороша». Однозначно і категорично висловлюється з цього приводу і Е. Фромм. Однак і такий погляд видається сумнівним, оскільки призначення любові – задовольняти певні конкретні потреби людини. Тому об'єкт прив'язаності неодмінно повинен бути наділений певними характеристиками, в силу наявності яких задоволення потреб стає можливим.

7. *Чи минає любов з часом?* Якщо не розрізняти закоханість і любов, а ототожнювати їх, то дійсно створюється враження, що з часом «любов минає». Деякі фахівці навіть вказують час, за який любов неодмінно пройде, проте не уточнюють, що саме вони мають на увазі, а тим більше як це було встановлено. Тому одні називають час 1,5 року, інші 3, або й інший термін; пояснюють це дією відповідних фізіологічних механізмів, впливом гормонів тощо. Але вони не беруть до уваги, що закоханість і любов – це різні явища, які, хоч і можуть супроводжувати один процес формування прив'язаності, проте не зводяться одне до одного. До речі, неспроможність такої позиції показано вже в наведеній вище філософсько-літературній теорії любові Л.М. Толстого. Детальний аналіз даного питання, його вивчення на науковому рівні ще чекає своїх дослідників.

8. *Чи можна любити кілька разів?* Людина, здатна розвиватися, як особистість, не може

втратити наявну прив'язаність, а тому не має потреби шукати інший об'єкт для любові. Натомість, інфантильні індивіди, коли їхня «любов минає», прагнуть знайти собі нову прив'язаність. У такому разі вони спроможні лише, в кращому разі, знову пройти ту ж саму, вже пройдену першу стадію, потім знову шукати новий об'єкт, і так може повторюватися кілька разів. Але це не означає, що вони любили кілька разів, а насправді лише закохувалися. Однак встановлено, що закоханість, хоч і передує любові, за своєю сутністю нею не є. Закоханість може лише створити ілюзію любові, як і ілюзію того, що людина може любити кілька разів. Звісно, це стосується лише індивідуальної любові між чоловіком і жінкою, а ніяк не інших її видів.

9. Чи дійсно любов безкорислива? Найбільше заперечень викликає поширена думка про те, що любов – безкорислива, причому вона нерідко зустрічається навіть серед фахівців. Але якщо за своєю сутністю вона є прив'язаністю, то в її основі – задоволення наявних у людини потреб, внаслідок чого така залежність і формується. Людина за природою своєю просто не може навіть звертати увагу на те, що їй не потрібно, не кажучи вже про щось більше; а будь-яке відношення за своєю суттю є корисливе. Переважно як доказ «безкорисливості» любові наводять приклад любові батьків до дітей, але чи дійсно це так? Адже заводячи дітей, батьки переслідують не одну корисливу мету, оскільки сподіваються на те, що поповнять свою сім'ю ще одним членом, який буде продовжувати їхню справу, допомагати, турбуватися про них, продовжуватиме рід і т. д. Навіть любов матері до дитини не безкорислива, оскільки вона сподівається виростити і виховати для себе близьку людину, яка її розумітиме, допомагатиме, піклуватиметься, захищатиме тощо. То про яку безкорисливість може йти мова? А про любов між чоловіком і жінкою, скажімо, членами подружжя, взагалі говорити не доводиться, сама думка про безкорисливість стосунків у такому випадку є абсурдною. Бо, якщо такі, «безкорисливі» стосунки дійсно матимуть місце, то хто виконуватиме функції сім'ї? Адже у сім'ї значно більше потреб, ніж у кожній окремо взятої людини, і якщо їх не задовольняти – сім'я перетвориться на формальну і розпадеться.

10. Чи дійсно люблять «ні за що»? Ще один стійкий забобон, який поширений у побутовій свідомості. У психотерапевтичній практиці часто трапляються випадки, коли один з членів подружжя нарікає на іншого, (або ж такі нарікання є взаємними), проте вони все одно терплять один одного, посилаючись на прив'язаність. А на питання: «За що ви його (або її) любите?» – відповідають шаблонно, завченою фразою: «Люблять ні за що, бо якщо за щось, то це вже не любов, а розрахунок». Не помічають безглуздості такої відповіді ті, хто нездатний самостійно думати, тобто переважна більшість тих, хто опиняється у подібній ситуації. От і виходить так, що одні люди, обираючи собі супутника життя, люблять його за доброту, працьовитість, чесність, порядність і т. д.; тому вони не мають причин нарікати на подружнє життя, оскільки мають все те, що необхідно їм для нормального життя у шлюбі: турботу, підтримку, довіру й ін. Натомість інші

люди лише обманюють себе, заявляючи: «Все це не потрібно, головне те, що ми любимо один одного». Тому й виходить так, що живуть у шлюбі не з надійною людиною, якій можна довіряти, на яку можна розраховувати, одержувати підтримку, а фактично з тим, «не знаю з чим». Хто що собі обрав, те й отримав... Як тут не загадати відому приказку: «Що хотів, те й маєш».

11. Чи дійсно любов возвеличує людину і захищає від незгод? Любов, яка за своєю сутністю є залежністю, може бути як корисною, якщо задовольняє наявні у людини потреби. Проте, як відомо, залежність може бути і патогенною – узалежненням, і мати руйнівний вплив на людину; це прив'язаність, яка не має наслідком задоволення наявних у людини потреб, як матеріальних, так і духовних, а тому призводить до формування неврозу, який має негативний, руйнівний вплив. Однак висвітлення цього питання також потребує окремого розгляду.

Про кінцеві висновки з проведеного дослідження наразі говорити передчасно, проте це не заперечує необхідності висловити деякі попередні міркування з цього приводу:

- любов, як і людина, є складним утворенням, і має відповідну структуру, в якій є біологічна основа (спільна для всіх живих істот); і соціальна надбудова;
- любов, як почуття, властива лише людині, має соціальну природу і наявна завдяки наявності у неї свідомості;
- як свідомість, так і особистість, можуть мати різні рівні розвитку; любов, як прояв особистості, не тільки проходить різні етапи розвитку, але й сягає певного рівня, а тому має різні прояви;
- любов стає можливою лише завдяки певному рівню розвитку особистості, і є виявом її духовності та сутнісних сил;
- любов еволюціонує, проходить у своєму розвитку різні етапи, і переходить із одного виду в інший; що знаменує її вихід на інший рівень, де набуває якісно нових ознак і нових проявів;
- оскільки любов залежить від рівня особистісного розвитку, той, хто досягає певного рівня – може перейти на наступний рівень і почати наступну стадію розвитку;
- розвиток неперервний і не має завершення, як і будь-яка досконалість; тому любов трансформується, видозмінюється, але не зникає;
- як у нездатних до особистісного розвитку, так і недорозвинених людей, коли закінчується перша стадія, іноді друга – все на цьому закінчується, і «любов минає»; через те, що вони нездатні вийти на новий рівень, розпочати новий етап розвитку, тобто продовжити процес;
- любити завжди здатна лише самодостатня особистість, здатна до постійного саморозвитку, завдяки чому може також турбуватися про розвиток іншої людини;
- оскільки на різних стадіях немає потреби змінювати об'єкт прив'язаності, зріла особистість здатна все життя любити одну людину;
- любов надає сенс існуванню людини, дає можливість позбутися відчуженості від інших людей і наповнити життя соціальним змістом;
- любов є необхідною умовою щастя людини; відповідно, де немає щастя в стосунках, зокрема, в подружньому житті – там немає і любові.

Ще раз варто наголосити, що це лише попередні міркування, які виникли в результаті ознайомлення з сучасними науковими уявленнями про предмет розгляду. Однак, якщо згодом їх вдасться підтвердити, або й строго довести, то на цій основі можна буде створити теорію любові.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні **висновки**.

1. В доступних літературних джерелах наявно достатньо інформації, про різні аспекти проблеми, що перебуває в центрі розгляду; їхне опрацювання та подальший аналіз дозволяє вирішити поставлені завдання; та відповісти на найважливіші питання, що виникають при ознайомленні з предметом розгляду.

2. Одержана в результаті проведеного дослідження інформація дозволяє встановити закономірності виникнення, супутні чинники і прояви почуття любові; проте наявні протиріччя у поглядах різних авторів не дають змоги дійти однозначних і надійних висновків.

3. Проведене дослідження дозволило констатувати, що любов має свою динаміку, розвиваючись, може проходити різні етапи і виходити на нові рівні функціонування, відповідно, вона може трансформуватися і переходити з одного виду в інший; що також знаменує вихід особистості на новий рівень розвитку і функціонування.

У майбутньому передбачено провести дослідження, щоб з'ясувати особливості прояву почуття закоханості серед студентів.

Список літератури:

1. Амен Д. Мозг и любовь. Секреты практической нейробиологии / Д. Амен. – М.: Эксмо, 2011. – 304 с.
2. Берн Э.Л. Секс в человеческой любви / Э.Л. Берн. – М.: Эксмо, 1970. – 57 с.
3. Васильев К. Любовь / К. Васильев. – М.: Прогресс, 1982. – 384 с.
4. Вінтюк Ю.В. Психотравмуючі ситуації в любовних стосунках / Ю.В. Вінтюк // Science, research, development. Pedagogy. # 6. Monografia roconferențyjnă. (30.07.2018-31.07.2018 Valletta). – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2018. – S. 76-78.
5. Гильдебранд Д. Метафизика любви / Д. Гильдебранд ; [перевод с нем. А.И. Смирнова]. – СПб.: Алетейя, 1999. – 629 с.
6. Гриньова О.М. Теоретичні аспекти вивчення кохання особистості на етапах дорослішання / О.М. Гриньова // Молодий вчений. – 2016. – № 12(39). – С. 236-239.
7. Дерябин В.С. Чувства, влечения, эмоции / В.С. Дерябин. – М.: ЛКИ, 2015. – 222 с.
8. Иванченко Г.В. Логос любви / Г.В. Иванченко. – М.: Смысл, 2007. – 130 с.
9. Ильин Е.П. Психология любви / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2013. – 336 с.
10. Золотнюк О.П. Феномен любви у соціологічному дискурсі / О.П. Золотнюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.19.55.pdf>.
11. Золотнюк О.П. Любовь как суб'єктивный коррелят міжособистісних стосунків: наукові спроби визначення поняття та спроби вимірювання / О.П. Золотнюк // Грані. – 2015. – № 5. – С. 16-23.
12. Клімань С. Я та інший: любов як відповідальність в контексті «діалогічності життя» / С. Клімань. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dsru.edu.ua/filos_gum/wp-content/uploads/2016/04/2015_7.pdf.
13. Ковальчук Ю.В. Феномен любви у філософії статі Миколи Бердяєва / Ю.В. Ковальчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2015. Серія «Гендерні дослідження». – Вип. 1. – С. 104-114.
14. Ковальчук Ю.В. Феномен любви у європейській філософії XIX–XX ст.: онтологічно-екзистенційний вимір / Ю.В. Ковальчук. Дис. ... канд. філос. наук. Спеціальність 09.00.05 – історія філософії. – Львів, 2017. – 198 с.
15. Кутіщенко В. Феномен міжстатевої любви в контексті духовної парадигми психології / В. Кутіщенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/15948/1/V.Kutishenk%D0%BE%20%20_PPTP_%20IL.pdf.
16. Леви В.Л. Травматология любви / В.Л. Леви. – М.: Метафора, 2008. – 192 с.
17. Литвак М. 4 вида любви / М. Литвак. – М., 2015. – 234 с.
18. Мартель Б. Сексуальность, любовь и гештальт / Б. Мартель. – СПб.: Речь, 2006. – 192 с.
19. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – СПб.: Питер, 2012. – 800 с.
20. Мей Р. Любовь и воля / Р. Мей. – М.: «Рефл-бук»; К.: «Ваклер», 1997. – 192 с.
21. Науменко М.С. Теоретичний аналіз проблеми кохання у юнацькому віці / М.С. Науменко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>.
22. Ортега-и-Гассет Х. Этюды о любви // Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: Искусство, 1991. – 588 с. – С. 350-432.
23. Поликарпов В.А. Психология первой любви / В.А. Поликарпов. – Мн.: Экономпресс, 2002. – 208 с.
24. Попович Л.М. Любовь – світле почуття чи розлад особистості? / Л.М. Попович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medpsychology.pp.ua/lubov-pochutta-rozlad>.
25. Пушкирев Е. Зигмунд Фрейд о любви / Е. Пушкирев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lyubi.ru/psy60.php>.
26. Пушкирев Е. Любовь! Благо или зло? Психологические измерения / Е. Пушкирев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lyubi.ru/kniga1.php>.
27. Сартр Ж.-П. Аллюзия любви / Ж.-П. Сартр, С. де Бовуар. – М.: Алгоритм, 2008. – 240 с.
28. Сім стадій любви. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cikavo-znaty.com/275-7-stady-lyubov-vd-zakohanost-cherез-nenavist-do-schirogo-vdchuttya-html/>.
29. Соловійов В.С. Смысл любви / В.С. Соловійов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.magister.msk.ru/library/philos/solovyov/solovv21.htm>.
30. Стренберг Р. Трехкомпонентная теория любви / Р. Стренберг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metalove.ru/trehkomponentnaya-teoriya-lyubvi.html>.
31. Толстой Л.Н. Любовь // Л.Н. Толстой. Детство. Отрочество. Юность / Л.Н. Толстой. – М.: «Советская Россия», 1986. – С. 241-244.
32. Философия любви. – Ч. 1 / Под общ. ред. Д.П. Горского; Сост. А.А. Ивин. – М.: Политиздат, 1990. – 510 с.
33. Философия любви. – Ч. 2 / Под общ. ред. Д.П. Горского; Сост. А.А. Ивин. – М.: Политиздат, 1990. – 605 с.
34. Фромм Е. Мистецтво любви / Е. Фромм. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 189 с.
35. Чепмен Г. Пять языков любви / Г. Чепмен. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2017. – 200 с.

Винтюк Ю.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ФЕНОМЕНА ЛЮБВИ: ФОРМИРОВАНИЕ ПРЕДУСЛОВИЙ ИССЛЕДОВАНИЯ

Аннотация

В статье сделана попытка осветить особенности проявления феномена любви согласно современным научным представлениям о данном феномене. Проведён обзор научных публикаций по выбранной теме; выяснена тематика исследований и подходы к изучению любви. Прослежены особенности возникновения, обуславливающие факторы и проявления любви. Установлены особенности динамики феномена любви, его трансформация и проявления на разных этапах. Сделаны выводы из проведенной работы и намечены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: феномен любви, психологические особенности проявления, обуславливающие факторы, виды любви, этапы развития, динамика явления.

Vyntyuk Yu.V.

National University "Lviv Polytechnic"

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE PRESENTATION OF LOVE PHENOMEN: FORMING PREFERENCES OF THE STUDY

Summary

The article attempts to highlight the peculiarities of manifestation of the phenomenon of love in accordance with modern scientific notions about this phenomenon. An overview of scientific publications on the chosen topic; Clarifies the subject of research and approaches to the study of love. Traced features of origin, factors that determine the characteristics of love. The peculiarities of the dynamics of the phenomenon of love, its transformation and manifestations at different stages are established. The conclusions from the work performed and the prospects for further research in this direction are drawn.

Keywords: the phenomenon of love, psychological features of manifestation, determining factors, types of love, stages of development, dynamics of the phenomenon.